

ביאורים

466 -ה- הבנת הפסוקים כפשוטם ולא על דרך משל

מהדורת אור עציון

לאחר שנוכחנו לדעת שיש פסוקים רבים המעידים על תחיית המתים, עלה ספק אולי פסוקים אלה משל, ולמעשה הם מדברים על התרוממות אדם או ממלכה מן השפל ולא על תחיית המתים?

467 בסברא זו יש הגיון, משום שהתנ"ך משתמש לעיתים במושג "מוות" לתיאור שפלות, ובמושגים: "קיימה" ו"תחייה" לתיאור התרוממות והתחזקות, לדוגמה בתהילים (ק"ג, ז): "מקימי מעפר דל", וכן נאמר לירבעם שה' המליך אותו לאחר שהיה כאחד העם (מלכים א יד, ז): "יען אשר הרימותיך מן העפר". גם אדם הנמצא בצרה נמשל למת, כמו שנאמר (תהילים פח, ו): "במתים חופשי כמו חללים שוככי קבר", וכן נאמר עוד בתהילים (לא, ג): "נשכחתי כמת מלב".

468 הצלת האדם מצרה נמשלה לתחיית המתים כמו שנאמר (תהילים עא, כ): "אשר הראתני צרות רבות ורעות תשוב תחיניני...", וכן נאמר (תהילים פה, ז): "הלא אתה תשוב תחיניני".

469 אולם אם בלי שום דוחק המכריח אותנו לכך, אנו בוחרים להוציא את הנבואות על תחיית המתים מפשטן ולהבין אותן כמשל ואלגוריה, אזי נוכל לפרש בדרך זו את כל התורה, את המצוות השמיעיות, הסיפורים והניסים, ולא יישאר דבר מפשוטו של מקרא. בכך נידמה לנוצרים, המפרשים הרבה מן המצוות כמשל, וכך פוטרם עצמם מלקיימן בפועל.

470 נביא מספר דוגמאות לפרשנות אלגורית למצוות, העוקרת אותן ממשמעותן המעשית. התורה כתבה (שמות יג, ג): "ולא יאכל חמץ", ניתן לפרש שכוונתה, שלא תהיה בתוך בני ישראל זנות, כי מצאנו שדימו את הזנות להחמצת הבצק (הושע ז, ד): שזנות נמשלה ללחם - "כלם מנאפים כמו תנור... מלוש בצק עד חמצתו".

471 את האיסור (שמות לה, ג): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" ניתן להסביר כאסור לצאת למלחמה בשבת, מפני שהתורה דמתה את המלחמה לאש, כמו שנאמר (במדבר כא, כח): "כי אש יצאה מחשבון להבה מקריית סיחון..."

472 את מצוות שילוח הקן (דברים כב, ו): "לא תיקח האם על הבנים", ניתן לפרש כציווי שלא להרוג זקנים עם הבחורים הצעירים בשעת המלחמה, וזאת ע"פ הנאמר בהושע (י, יד): "כשוד שלמן בית ארבאל ביום מלחמה אם על בנים רוטשה". בדרך זו ניתן להסביר את כל מצוות התורה, עד שלא תישאר מצווה שמעית אחת לפי משמעותה האמתית.

473 ראינו שניתן בדרך זו לעקור את המצוות, ונראה שגם את כל הסיפורים של ספר בראשית ניתן לעקור ממשמעם בדרך זו. בפסוק הראשון בתורה נאמר: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ", ואפשר להסביר שאין הכוונה בזה שה' ברא את העולם, אלא שייצר והעלה לגדולה אחת מאומות העולם, כמו שאנו רואים שהנביא ירמיה (ד, כג) ממשיך את חורבן האומה לתוהו ובוהו: "ראיתי את הארץ והנה תוהו ובוהו ואל השמים ואין אורם", ואת שיבת העם לעוצמתו כבריאה (ישעיה סה, ז): "הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה".

474 וכן יבואר הפסוק (בראשית א, יא): "תדשא הארץ דשא" כמדבר על בריאות גוף האדם, שמצאנו שדימה הכתוב את בריאות גוף האדם לצמיחת הדשא, כמו שנאמר (ישעיה סו, ד): "ועצמותיכם כדשא תפרחנה". גם את הפסוק (בראשית שם): "פרי עושה פרי" ניתן להוציא מפשוטו ולבאר על מלך המשיח, לפי האמור ביחזקאל (יז, כג): "בהר מרום ישראל אשתלנו ונשא ענף ועשה פרי..."

475 כמו כן ניתן לשנות את ההבנה הפשוטה בפסוק (בראשית א, יד): "יהי מאורות", ולומר שמדבר על התורה, נביאים וכתובים, כמו שנאמר במשלי (ו, כג): "כי נר מצווה ותורה אור", ובתהילים (ק"ט, קה): "נר לרגלי דבריך ואור לנתיבותי". בדרך זו ניתן להוציא את כל פסוקי בריאת העולם מפשוטם, היינו שה' ברא את העולם, ולתת לכולם משמעות חדשה, ואז יהיה אפשר לומר, שהעולם קדמון ומעולם לא נברא.

אי אפשר להוציא פסוקים מידי פשוטם

ה-466 וְכַאֲשֶׁר מִצְאָתִי הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה וְהַדּוֹמִים לָהֶם, חֲשַׁבְתִּים הֵיטֵב אַחַר כֵּן וְאֶמְרָתִי, אוֹלֵי יִתְכַּן לְסֹבֵר בְּפִסּוּקִים הָאֵלֶּה סְבָרוֹת אַחֲרוֹת, עַד שִׁישׁוּבוֹ⁴⁶⁶ מֵעֵינֵן תַּחֲיַת הַמֵּתִים אֶל עֵינֵן הַחַיּוֹת הַמְּלָכִים⁴⁶⁷ וְהַעֲמַדַת הַמְּלָכוֹת, וְיִצְרִיף לְהַנְהִיגֵם הַמּוֹנֵהג הַזֶּה, וְהוּא שֶׁהֶרְמַת הַשֶּׁפֶל מֵעֵינֵן הַשֶּׁפְּלוֹת אֶל עֵינֵן הַגְּדֹלָה וְהַרְוֵמוֹת יִדְמָה לְהֶרְמָה מִן הָעֶפֶר, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (תהלים ק"ג, ז): מְקִימֵי מֵעֶפֶר דָּל, וְאָמַר (מלכים א' טז, ב): יַעַן אֲשֶׁר הִרְמִיתִיךָ מִן הָעֶפֶר. וְדִמָּה מִי שֶׁהוּא בְּצוּק וּבְצָרָה לְמֵתִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (תהלים פח, ו): בְּמֵתִים חֹפְשֵׁי כְּמוֹ חֲלָלִים שֹׁכְבֵי קֶבֶר וְגוֹמֵר, וְאָמַר עוֹד (שם לא, ג): נִשְׁכַּחְתִּי כְּמַת מֵלֵב וְגוֹ'⁴⁶⁸ וְיִדְמוּ תְּשׁוּעָתוֹ מִהָעֵינֵן הַהוּא לְתַחֲיָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (שם עא, ו): אֲשֶׁר הִרְאִיתִנִי צָרוֹת רַבּוֹת וְרַעוֹת תְּשׁוּב תַּחֲיִינִי וְגוֹ'. וְאָמַר עוֹד (שם פה, ז): הֲלֹא אֶתָּה תְּשׁוּב תַּחֲיִינִי וְגוֹ'.⁴⁶⁹ וְהַתְּבוּנָתִי עִם הָעֵינֵן וְהַחֲיִיב, כִּי אִם יִתְחַיֵּב אוֹ יִכְשָׁר⁴⁷⁰ שֶׁנִּסְבֵּר פְּרָשִׁיּוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהֶם תַּחֲיַת הַמֵּתִים עַל הַדְּרָכִים הָאֵלֶּה, עַד שֶׁנִּעְתְּקוּ מִפְּשׁוּטָם מִבְּלִי דַחֵק שִׁיבִיא אֶל זֶה, יִתְחַיֵּב וְיִכְשָׁר עַל הַדְּרָף הַזֶּה לְסֹבֵר בְּמִצְוֹת הַשְּׁמִיעִיּוֹת⁴⁷¹, וְהַגְּדוּת הַקְּדָמוֹנִיּוֹת⁴⁷², וְהָאוֹתוֹת הַנְּזַכְרוֹת, סְבָרוֹת אַחֲרוֹת⁴⁷³, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר מֵהֶם דְּבַר כְּפִשׁוּטוֹ, אֶף יַעְתְּקוּ אֶל עֵינֵינִים אַחֲרֵיהֶם.⁴⁷⁴ וְיִדְמָה⁴⁷⁵ מֵהֶם קִצְתָּ מִן הַמִּצְוֹת הַשְּׁמִיעִיּוֹת, וְלֹא יִכְאֵל חֲמִץ (שמות יג, ג), אֶפְשָׁר שִׁסְבְּרוּ בּוֹ וְלֹא יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם זָנוּת, מִפְּנֵי שֶׁדִּמָּה אוֹתוֹ בְּלָחֶם אֲשֶׁר הוּא חֲמִץ, שֵׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לְדַבְּקוֹ, כְּאֶמְרָם (הושע ז, ד): כִּלְם מְנַאֲפִים כְּמוֹ תַנּוּר וְגוֹ' מְלוֹשׁ בְּצֶק עַד חֲמִצָּתוֹ.⁴⁷⁶ וְאָמְרוּ (שמות לה, ג): לֹא תִבְעֵרוּ אֵשׁ וְגוֹ' אֶפְשָׁר שִׁסְבְּרוּ בּוֹ אֶל תִּצְאוּ לְמִלְחָמָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּבַד דָּמָה אוֹתָהּ לָאֵשׁ, בְּאָמְרוֹ (במדבר כא, כח): כִּי אֵשׁ יִצְאָה מִחֻשְׁבוֹן לְהִבָּה מִקְרִית סִיחֹן.⁴⁷⁷ וְאָמְרוּ (דברים כב, ו): לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים. יִתְכַּן לְסֹבֵר בּוֹ, כְּשֶׁתְּכַבְּשׁוּ אֶת אוֹיְבֵיכֶם, לֹא תִהְרָגוּ הַזְּקֵנִים עִם הַבְּחוּרִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (הושע י, יד): כִּשְׂדֵּי שְׁלֹמֹן בֵּית אַרְבָּאל בְּיוֹם מְלָחְמָה אִם עַל בָּנִים רָטְשָׁה, עַד שֶׁלֹּא תִשְׁאָר מִצְוָה שְׁמִיעִית.⁴⁷⁸ וְהַהֲגָדוֹת הַקְּדָמוֹנִיּוֹת דְּבָרֵי הַבְּרִיאָה, אָמְרוּ (בראשית א, א): בְּרִאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, יִתְכַּן תִּקְוֵן עֵינֵן אֶמְרָה מִן הָאֲמוֹת, כְּאֲשֶׁר אָמַר בְּהַפְסֵד עֵינֵן אֲמֵתִינֵנוּ (ירמיה ד, כג): רִאִיתִי אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה תוֹהוּ וָבוֹהוּ וְאֶל הַשָּׁמַיִם וְאֵין אוֹרָם, וְאָמַר בְּהִשָּׁבֵת תִּקְוֵנָה (ישעיה סה, ז): כִּי הִנְנִי בּוֹרֵא שָׁמַיִם חֲדָשִׁים וְאָרֶץ חֲדָשָׁה.⁴⁷⁹ וְכֵן יִסְבְּרוּ בְּתִדְשָׁא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב (בראשית א, יא), שְׁלוֹם הַגּוֹפּוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (ישעיה סו, ד): וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כְּדְשָׂא תִפְרַחְנָה. וְכֵן בְּפָרִי עֵשֶׂה פְרִי (בראשית שם), הַמְּלַךְ הַגְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (יחזקאל יז, כג): בְּהַר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁתִּלְּנֵנוּ וְנִשְׂאָ עֲנָף וְעֵשֶׂה פְרִי וְגוֹ'.⁴⁸⁰ וְכֵן (בראשית א, יד): יְהִי מְאוֹרֹת, תּוֹרָה וְנִבְיָאִים וְחֻקֵּמָה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר (משלי ו, כג): כִּי נִרְ מִצְוָה וְתוֹרָה אֹר, נִרְ לְרַגְלֵי דְבָרֶיךָ וְאוֹר לְנִתְבִּיבְתֵי (תהלים ק"ט, קה), עַד שֶׁלֹּא תִשְׁאָר בְּרִיאָה מִמְעֵשֶׂה בְּרִאשִׁית, שֶׁלֹּא תִצְאָ מִפְּשׁוּטוֹ שֶׁל עֵינֵן אֲשֶׁר הוּא הַבְּרִיאָה וְהִצְרִיחָה.

עַד שִׁישׁוּבוֹ - תשתנה משמעותם. **הַחַיּוֹת הַמְּלָכִים וְכוּ'** - חזרת המלכות לישראל בימות המשיח (עם ישראל קם לתחייה בארצו). **יִתְחַיֵּב אוֹ יִכְשָׁר** - הכרחי או אפשרי. **בְּמִצְוֹת הַשְּׁמִיעִיּוֹת** - שלא מובן לנו טעמן. **הַהֲגָדוֹת הַקְּדָמוֹנִיּוֹת** - מעשה הבריאה. **סְבָרוֹת אַחֲרוֹת** - פירושים אחרים, מחודשים על דרך המשל והמליצה. **וְאִדְמָה** - אתן דוגמה. **תִּקְוֵנָה** - של האומה.